

Dejiny slovenského múzejníctva (MUI_336)

1. prednáška - Úvod

Mgr. Martin Vitko

Filozofická fakulta Masarykovej univerzity v Brne

Organizačné pokyny

- 4 kredity, prednášky, slovenčina
- kolokvium
- štvrtok 14:10 – 15:45 (B 2.51)
- kurz sa zaoberá dejinami múzejníctva na Slovensku, taktiež i zberateľstvom resp. zbierkami od najstarších tradícií až po súčasnosť
- cieľom predmetu je získať základný prehľad o vývoji slovenského múzejníctva v jednotlivých sledovaných obdobiach a zoznámiť sa so špecifikami, ktoré s fenoménom muzealizácie na území dnešného Slovenska bezprostredne súvisia

Osnova

- 1. Úvod do problematiky (vymedzenie témy, stav bádania, doporučená literatúra)
- 2. Najstaršie zberateľské tradície a múzejno-zberateľské aktivity na území dnešného Slovenska
- 3. Múzejné hnutie a vznik prvých múzeí (18. – 19. st.)
- 4. 19. storočie a snahy o rozmach slovenského múzejníctva
- 5. Múzejníctvo na Slovensku v druhej polovici 19. storočia
- 6. Ustanovenie Muzeálnej slovenskej spoločnosti a jej význam v rámci vývoja slovenského múzejníctva
- 7. Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období
- 8. Slovenské múzejníctvo v rokoch 1939 – 1948
- 9. Éra socialistického múzejníctva na Slovensku
- 10. Slovenské múzeá a múzejníctvo na prelome 20. – 21. storočia

Pramene a literatúra

pramene

- ELIAŠOVÁ, Silvia, PALÁRIK, Miroslav, PRELOVSKÁ, Daniela a ŠTEINER, Pavol. *Komentované pramene k dejinám slovenského múzejníctva v 20. storočí*. Vyd. 1. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2015. 270 s. ISBN 978-80-558-0922-9.

všeobecné prehľady

- HERČKO, Ivan a kol. *Dejiny múzejnej kultúry na Slovensku*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2009. 307 s. ISBN 978-80-8083-931-4.
- MRUŠKOVIČ, Štefan, DARULOVÁ, Jolana a KOLLÁR, Štefan. *Múzejníctvo, muzeológia a kultúrne dedičstvo*. Vyd. 1. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. Fakulta humanitných vied, 2005. 253 s. ISBN 80-8083-160-2.

Pramene a literatúra

jednotlivé obdobia

- ELIAŠOVÁ, Silvia. *Premeny slovenského múzejníctva v rokoch 1945-1970*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2011. 132 s. ISBN 978-80-8094-989-1.
- MRUŠKOVIČ, Štefan. *Etnografická muzeológia: vznik a vývoj muzeálneho hnutia na Slovensku vo vzťahu k českým krajinám do roku 1945*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1979. 104 s.
- PALÁRIK, Miroslav. *Zväz slovenských múzeí v období slovenského štátu, 1939-1945*. Vyd. 1. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2011. 198 s. ISBN 978-80-8094-993-8.
- PALÁRIK, Miroslav, PRELOVSKÁ, Daniela. *Lexikón udalostí slovenského múzejníctva v 20. storočí I. (1900 – 1960)*. Vyd. 1. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2015. 150 s. ISBN 978-80-558-0920-5.
- PRELOVSKÁ, Daniela. *Zväz slovenských múzeí a kultúrna politika (1945-1959)*. Vyd. 1. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2011. 268 s. ISBN 978-80-8094-868-9.
- RYBECKÝ, Milan. *Muzeálna slovenská spoločnosť a jej miesto v národnej kultúre: (príspevok k dejinám slovenského múzejníctva)*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1983. 225 s.

Pramene a literatúra

Slovenské národné múzeum

- HYČKO, Ján, OKÁLI, Ilja a POLLA, Belo, eds. *Slovenské národné múzeum*. Bratislava: Smena, 1968. 1 sv. (nestr.)
- KRÁLIKOVÁ, Eva, Elena MACHAJDÍKOVÁ a Gabriela PODUŠELOVÁ. *Slovenské národné múzeum*. Vyd. 1. Bratislava: Slovenské národné múzeum, c2013. 402 s. ISBN 978-80-8060-313-7.

špecializované múzeá

- ĎURICOVÁ - ŽAKAROVSKÁ, Jana. *Slovenské technické múzeum*. Košice: [Slovenské technické múzeum], 2010. 48 s.
- PAŽUR, Štefan, ed. *Dvadsať rokov múzea Slovenskej republiky rád v Prešove*. 1. vyd. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1967. 192 s. Nové obzory.

Pramene a literatúra

mestské múzeá

- ANTOLÍKOVÁ, Mária et al. *Múzeum mesta Bratislavy: 1868-2008*. Bratislava: Múzeum mesta Bratislavy, 2008. 287 s. ISBN 978-80-969864-2-2.
- BOROVSÝ, Štefan. *Mestské múzeum v Bratislave: 120 rokov: nositeľ Radu práce 1868-1988: jubilejný zväzok*. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1988. 220 s.
- KALESNÝ, František a kol. *100 rokov Mestského múzea v Bratislave 1868-1968: jubilejný zväzok - Tomus solemnis*. 1. vyd. Bratislava: Obzor, 1968. 364 s.

personálie

- OKÁLI, Ilja, PODUŠELOVÁ, Gabriela a VOZÁROVÁ, Marta, eds. *Múzejníctvo a zberateľstvo na Slovensku: biografický slovník. Zväzok I*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 2004. 104 s. ISBN 80-8060-142-9.
- JANŠÁK, Štefan. *Andrej Kmeť*. 3., dopl. vyd. Martin: Matica slovenská, 1991. 101 s. ISBN 80-7090-204-3.
- JASENÁK, Ladislav. *Andrej Kmeť: 1841-1908: život a dielo*. Bratislava: Ústredná správa múzeí a galérií, 1987. 144 s..
- PETRÁŠ, Milan. *Václav Vraný 1851-1929: život, dielo, bibliografia*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1990. 125 s.

Pramene a literatúra

Sprievodcovia po múzeách

- KEJLOVÁ, Viera. *Múzeá vo Východoslovenskom kraji: stručný sprievodca*. 1. vyd. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo pre Východoslovenské múzeum v Košiciach, 1979. 54 s.
- MARÁKY, Peter a KOLLÁR, Daniel, ed. *Mestské múzeá*. 1. vyd. Bratislava: Dajama, 2013. 128 s. Kultúrne krásy Slovenska. Múzeá; 3. ISBN 978-80-8136-020-6.
- MARÁKY, Peter a KOLLÁR, Daniel, ed. *Múzeá s celoslovenskou pôsobnosťou*. 1. vyd. Bratislava: Dajama, 2012. 128 s. Kultúrne krásy Slovenska. ISBN 978-80-8136-004-6.
- MARÁKY, Peter a KOLLÁR, Daniel, ed. *Regionálne múzeá*. 1. vyd. Bratislava: Dajama, 2012. 128 s. Kultúrne krásy Slovenska. ISBN 978-80-8136-012-1.
- *Múzeá a galérie na Slovensku*. Bratislava: Slovenská národná galéria, 1992. 86 s. ISBN 80-85188-18-X.
- OKÁLI, Ilja a Gabriela PODUŠELOVÁ. *Slovensko: Sprievodca po múzeach a galériách*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1994. ISBN 80-85753-12-x.
- RYBECKÝ, Milan, ed. *Sprievodca po múzeách na Slovensku*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1964. 117 s., obr. príl.
- *Slovenské múzeá: ich vznik a prehľad zbierok*. Bratislava: Zväz slovenských múzeí a riaditeľstvo pre cestovný ruch pri ministerstve hospodárstva, 1945. 145 s.

Pramene a literatúra

periodiká

- Múzeum
  - metodický, študijný a informačný recenzovaný časopis pre zamestnancov múzeí a galérií
  - od r. 1953 Slovenské národné múzeum (1978 – 1988 Ústredná správa múzeí a galérií)
  - množstvo článkov k dejinám slovenského múzejníctva
- Pamiatky a múzeá
  - vychádza od roku 1952
    - » 1952 – 1960 *Pamiatky a múzeá*
    - » 1961 – 1991 *Vlastivedný časopis*
    - » 1991 – dodnes *Pamiatky a múzeá*
  - Slovenské národné múzeum a Pamiatkový úrad SR

Úvod

- Michal Markuš (1958):

„Pri spracovaní dejín slovenských múzeí treba za dôležitú pokladať okolnosť, čo dalo v tej-ktorej oblasti alebo meste podnet k založeniu múzejných zbierok.“

- » individuálna akcia
- » súkromní zberatelia
- » úsilie viacerých, rovnako zmýšľajúcich ľudí
- » úradné rozhodnutie

Úvod

- zberateľstvo najmä v 18. a 19. storočí:
  - vzdelanci
  - šľachta
  - majetní jednotlivci
  - rôzne záujmové skupiny (cirkevné zoskupenia, spolky apod.)
- väčšina zbierok šľachtických rodín darovaných rakúskym a maďarským múzeám
- 1. a 2. svetová vojna => rozkradnutie, zničenie, vojnová korisť
- zbierky zámožných mešťanov => často súkromné múzeá
  - Košice: v 18. st. jedno z prvých školských múzeí – matematické múzeum
  - ani ich zbierky často nie v slovenských múzeách

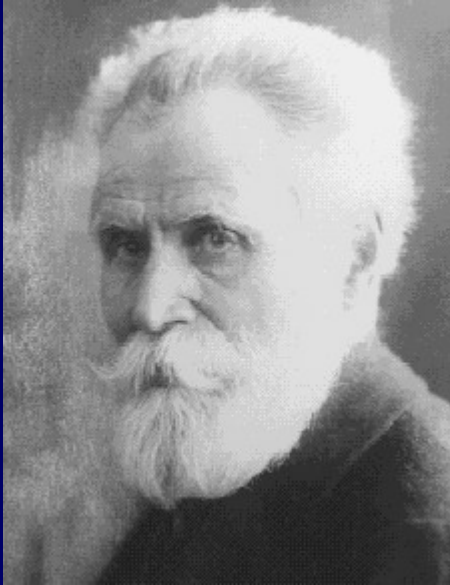
Úvod

- v každom historickom období mali múzejné snahy a prejavy iný cieľ, iné poslanie a najmä iný vzťah k prezentácii budovanej zbierky
- počiatky inštitucionalizovanej formy slovenského múzejníctva – 18. storočie
- nutnosť podrobnejšieho zhodnotenia slovenského špecifického prvku v kontexte trendov, vyplývajúcich z národno-buditeľského a národno-vedomovacieho procesu až po formovanie novej múzejnej kultúry po roku 1918 v podmienkach nového štátneho útvaru – Československa

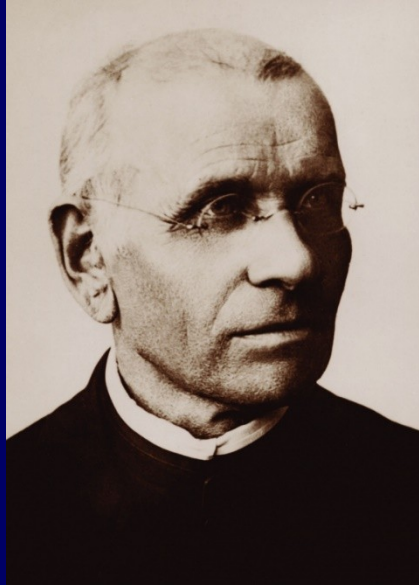
Úvod

- predchodcovia dnešných slovenských múzejníkov, zberatelia – do roku 1918 nebolo mnoho profesionálnych múzejníkov
  - *Václav Vraný* (1851 – 1929)
  - *Marína Oľga Horváthová* (1859 – 1947)
  - *Ema Goldpergerová* (1853 – 1917)
- pred 1. svetovou vojnou nebolo možné riadne zabezpečiť existenciu múzejných zamestnancov → verejné zbierky
- pracovníci múzeí väčšinou dobrovoľníci
  - *Andrej Kmeť* (1841 – 1908)
  - *Ján Petrikovich* (1846 – 1914)

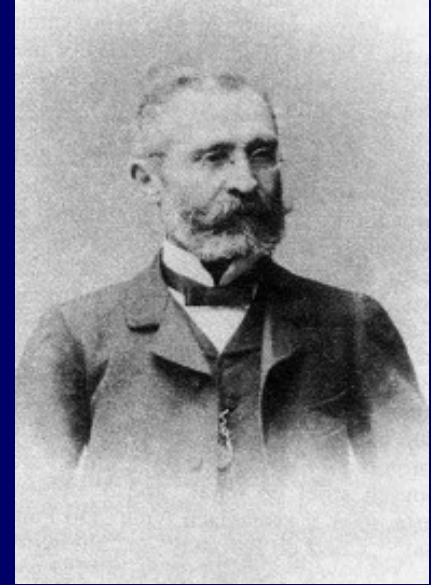
Úvod

Václav Vraný

Andrej Kmeť

Ján Petrikovich